

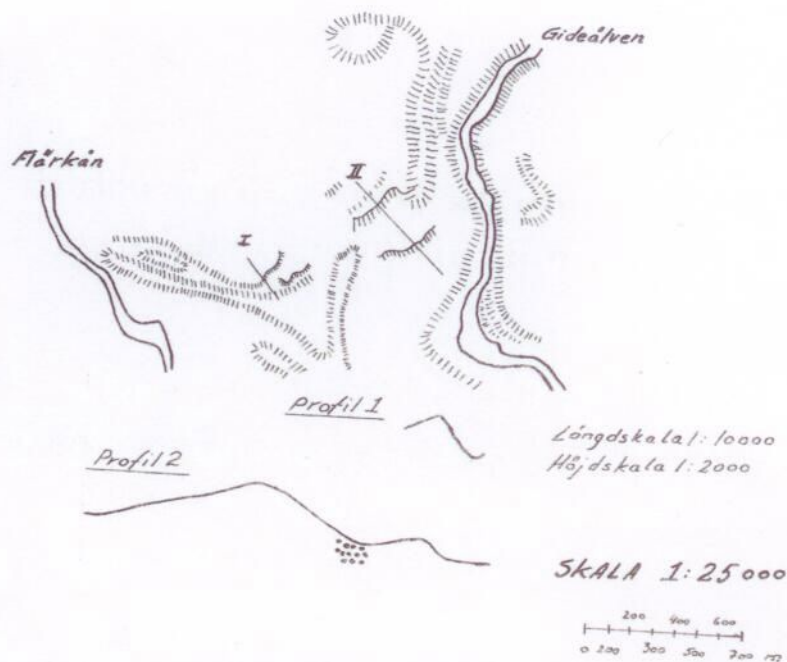
Förhållandena efter istiden och de första människorna i socknen

Följande kortfattade kapitel är baserat på de rön ett flertal forskare gjort.

Den stora landisen, som kilometertjock icke blott täckte vårt land utan även sträckte sig långt ner i Mellaneuropa, smälte så småningom, och det beräknas, att iskanten för knappt 9.000 år sedan befann sig vid nuvarande gränsen mot Lappland. De väldiga ismassorna hade tryckt ner landet så mycket, att när isen smälte bort, gick kustlinjen ovanför sjön Tällvattnet nordväst om Aspele. Hela Gideälvens dalgång var med andra ord en stor havsvik, och endast topparna av de högsta bergen höjde sig över havsytan. Dit hör bl. a. Kravattensliden, Storliden, Hemsjöleden, Bågaliden, Gammeltratten m. fl. Liknande var förhållandet i södra delen av socknen. När isens tryck lättade, höjde sig jordskorpan, något fortare till att börja med, och denna landhöjning uppgår i vår tid till c:a en meter per sekel. Det beräknas, att c:a 5.000 år f. Kr. låg högsta kustlinjen 120 meter högre än den nuvarande, och 1.000 år f. Kr. låg den c:a 35 m högre än nu.

I detta ishav störtade sig många isälvar under avsmältningsskedet, och de förde med sig material av olika kornstorlekar, som sedan bildade de lösa jordlagren – lera, sand och grus. På tal om isälvar kan man på många ställen skönja spåren av dem. Detta är t. ex. fallet efter Lägstaåns dalgång, där en isälv från den mäktiga ravinformationen »Stockholmsgatorna» lämnat efter sig tusentals kubikmeterstora stenar, som bildar mäktiga fält. Det finkornigare materialet sköljdes däremot bort.

Under avsmältningsperioden bildades därvid stora s. k. randdeltan tillhörande t. ex. Locksta- och Aspelefälten. Det sistnämnda sträcker sig f. ö. ända upp mot Stavarsjö. En märklig geologisk formation finns f. ö. mellan Studsviken och Älghult, ty här har Flärkån grävt sig ner i det av flygsand uppbyggda randdeltaområdet. Därvid har

Skiss över dynerna i Studsviken.

ån kommit att slingra sig i vida eller mindre bågar, kallade meandrar och serpentiner, varvid s. k. korvsjöar avsnörts på sina ställen. Flygsanden har även här gett upphov till lavbevuxna och tallbevuxna kullar, och de branta nipstränderna gör f. ö. området mycket naturskönt.

Våra marker domineras av morän, som består av material i olika storlekar, vilket isen skrapade av från berggrunden, krossade och lämnade efter sig. Det är nu våra bästa skogsmarker.

När isen avsmält, invandrade tall och björk, och allteftersom klimatet blev bättre invandrade även ek, lind, alm och hassel, och i deras spår följde djuren. Först c:a 1.000 år f. Kr. invandrade granen från öster.

Klimatet förbättrades, och den varmaste perioden inträffade omkring 5.000–3.000 år f. Kr., och varmt var det ända till c:a 500 år f. Kr., då en gradvis försämring inträdde – nederbörden ökade, temperaturen sjönk, och klimatet blev ungefär som i våra dagar. Under denna klimatförsämring trängdes bl. a. eken söderut.

*I förgrunden
Flärkån med sina
meanderbildning-
ar. Där ovanför
byarna Studsvi-
ken och Nordan-
ås.*

När och hur kom då människan in i bilden?

Därom ger oss de lösa fynd av stenåldersredskap, som upphittats inom socknen, vissa ledtrådar. Byar där dylika fynd gjorts är Movattnet, Hemling, Långviken, Långviksmon, Svedjeudden, Mattarbodum, Nyliden, Remmarn och Uttersjö. Det rör sig om stenyxor både med och utan skafthål, spjutspetsar, pilspetsar, hålmejslar och hacka. Redskapen är av skiffer, kvarts, kvartsit och grönsten och härrör sig från tiden omkring 3.000–1.500 f. Kr., kallad den yngre stenåldern. Dessa verktyg tillverkades av den nordiska stenålderns människor, som är bärare av den s. k. skifferkulturen. Dessa människor levde av jakt och fiske och var ett jägarfolk, som flyttade från plats till plats. Det ligger nära till hands anta, att våra lappar är ättlingar till dem. Inga skelett har dock påträffats från den tiden, vilket skulle kunna bekräfta påståendet.

Ett annat folkslag, det s. k. båtyxfolket, invandrade från södra delarna av landet omkring 2.000 år f. Kr. och bosatte sig efter kusten och havsvikarna. De blev föregångare till den jordbrukande befolkningen och kan vara våra förfäder. De höll samband med folk längre söderut och förde med sig sin kultur och sina levnadsvanor. Därmed levde två kulturer sida vid sida – skifferfolket (jägarfolket) inne i landet och båtyxfolket efter kusten och havsvikarna.

Vissa forskare antar, att enstaka nybyggen kan ha tillkommit redan 400 à 500 år e. Kr. Landsantikvarie Bo Hellman håller för troligt, att fast bebyggelse funnits i vissa byar i Gideå under vikingatiden (800–1.050 e. Kr.), kanske tidigare. Det är därför tänkbart,

Vida skogar, otaliga vattendrag och ett antal större och mindre byar är ett koncentrat av socknen av i dag. Ett gott exempel härpå är flygfotot över Remmar- och Östansjöbygden i nordvästra delen av Björna socken.

att nybyggen anlagts i t. ex. Gide by relativt tidigt, men för detta finns inga säkra belägg.

Från bronsåldern c:a 1.500-500 f. Kr. finns inga fynd i Björna. Bronsen var svåråtkomlig och dyr, så därför höll man sig till stenredskap till långt fram i tiden. Klimatet under den därpå följande tidsåldern - järnåldern från omkring 500 f. Kr. - blev sämre som tidigare sagts, vilket menligt inverkade på bebyggelsen. I Uttersjö har dock upphittats ett spänne från yngre järnåldern (vikingatiden). Om den eventuella ringa bebyggelse, som fanns under medeltiden, vet vi praktiskt taget ingenting. Först under senare hälften av 1400-talet är det säkert att det fanns flera bönder i Gide by. Och under första hälften av 1500-talet ger oss Gustav Vasas skattelängder säkrare uppgifter om bosättningen.

Ett i sitt slag märkligt fynd gjorde en person i början på seklet, då han dikade ut en myr i Bergvattnet intill Gide by. Fyndet gjordes på 1-1½ meters djup, där han fann en ekstock. Tyvärr högg han bort kanterna och använde botten som en plank i »bastern» (torkrian). Hembygdsföreningen har nu tagit hand om fyndet, som ännu ej är åldersbestämt. Det kan möjligen röra sig om ett fynd likvärdigt med den s. k. »Trehörningsjöskidan» och därmed vara från forntiden.